

«Dvor» u Varaždinskim Toplicama.

IZ PROŠLOSTI VARAŽDINSKIH TOPLICA.

Kupališna knjižnica.

U pisarni upraviteljstva Varaždinskih Toplica, u zgradi Konstantinove kupelji nalazi se velika kupališna knjižnica u tri ormara, te stoji tamošnjim gostima uz neznatnu otštetu na porabu. U Josipovoj kupelji u modernom hotelu nalazi se i dependance te knjižnice, poglavito za goste tog hotela, u kojoj imade oko stotinu, poglavito njemačkih knjiga i nešto hrvatske literature novijega doba. U glavnoj knjižnici nalazi se također jedan ormar od neko dvije stotine knjiga novije hrvatske literature. To je sve, što bi zanimalo sadašnju našu čitačku publiku, premda se skoro ništa nova ne nabavlja.

U dva velika ormara nalazi se međutim stariji dio te knjižnice i starija literatura, koja je lijepo zastupana, no poglavito samo sa njemačkim knjigama. Imade doduše i nešto njemačke prijevodne literature sa francuskog i engleskog, no to sve iščezava prema njemačkoj literaturi.

Glavni temelj te biblioteke jest Platzerova knjižnica, koju je zagrebački prvostolnik kaptol kupio god. 1876. od varaždinskog tiskara i knjižara Josipa pl. Platzera. To je bila možda prva posudbena knjižnica u Hrvatskoj. Za nju je Platzter dne 14. septembra 1840. zatražio dozvolu, da je smije otvoriti za Varaždin i okolicu. Ovu knjižnicu kupio je Platzter od jedne postojale knjižnice ili možda također posudbene knjižnice u Za-

grebu, no ne zna se od koga i kada. Dozvolu, da smije otvoriti takovu posudbenu knjižnicu, dobio je tek 1. svibnja god. 1844., te ju je onda držao do god. 1876., kada ju je prodao kupalištu Varaždinskih Toplica. Kada je stigla dozvola, izdao je Platzter posebni »Kundmachung« za otvaranje svoje »Leihbibliothek«. Tu se javlja visokom plemstvu, c. kr. vojsci i ostaloj publici, da će se dne 1. svibnja otvoriti dozvolom tadašnjega »Statthalterei-a« javna posudbena knjižnica, te se publika poziva na abonement. Vlasnik knjižnice predao ju je na rukovođenje nekom Fr. A. Werneru.*

* Franz A. Werner, ein österr. Schriftsteller von dem in den Vierziger Jahren des vorigen Jahrhunderts zu Wien, Prag und Varaždin verschiedene, theils dramatische, theils touristische Werke im Drucke erschienen, deren Titel sind: Oesterr. Theater-Almanach für das Theaterjahr 1839, mit 5 Bildnissen (Prag und Wien 1839.-40.), den er mit I. H. Grimm vereint herausgab und der nur diesen ersten Jahrgang erlebte; »Dramatische Werke 1. bis 5. Bändchen (Varasdin 1840 und 1842 (Leipzig, Himmer) 10⁶. 1. Fünf Brautwerber um eine Braut. Lustspiel; 2. Das Brünner Rad. Volksmärchen nebst einen Vorspiele: Die Unterschrift; 3. Die Vogelscheue, Lustspiel, Liebe und Treue, Drama; 4. Die Seeräuberbraut, dra-

Ako i imade mnogobrojnih i odabranih djela, ipak će se nabavljati još nove knjige, da se udovolji P. T. općinstvu. U knjižnici su — veli — zastupani glasoviti autori: Bulwer, Göthe, Schiller, Walter Scott, Buchholz, Zschokke, Kotzebue, Houwald, Deinhardtstein, Ghezy, Kind, Kuffner, Van der Velde, Meissner, Claueren, Gerle i t. d. Ujedno će se pobrinuti i za novu nabavu znanstvene literature. Propozicije za posuđivanje bile su ove: Knjige se ne smiju držati dulje od osam nedelja, na godinu se plaća u abonementu pet forinti, a po tri forinta za pol godine, za tri mjeseca 1 forint i 30 novč., a za jedan mjesec 36 novč. Conv. Münze. Za abonente na selima te imanjima uredit će se prema posebnim pogodbama, no abonenti se izvan Varaždina ne primaju, nego samo na tri mjeseca. Sve knjige su numerirane i unešene u posebni katalog, koji se može nabaviti za tri novč. Abonenti se primaju danomice u stanu knjižničara u kući br. 142 iza zgrade Kasina u I. katu od 8—6 sati. Bilo je to u bivšoj Hafnerovoj kući, gdje je bez dvojbe bila i knjižnica. Izašao je i jedan posebni poziv za zimski abonement od 1. studenoga 1844. do 20. aprila g. 1845., koji je iznosio 2 for. 40 novč. C. M.

Biblioteku se prije valjda mnogo upotrebljavalo. Kasnije ju je opet vodio sam vlasnik Platzer, pa istu preselio u svoju poslovnicu, gdje se nalazila knjigotiskara u Novoj ulici 136 (sada Kačićeva 5), jer se bio zavadio sa Wernerom, koji ga je u mnogočem prevario, te mu je oduzeo posudbenu biblioteku, vodeći je sada sam. Albrecht, zagrebački tiskar, piše mjeseca augusta g. 1852. svom tastu Platzeru, te mu preporuča, da u svaku knjigu sa nutarnje strane na korice stavi posebnu tiskanu ceduljicu sa reklamom: »Leihbibliothek des Josef von Platzer in Warasdin«, te opomenu na njemačkom jeziku, da se čitaoci opominju, da ne potkrižavaju mjesta i ne pišu razne glose po listovima, da ne oštećuju knjiga, jer da će sebi u protivnom slučaju svatko sam morati sve posljedice pripisati, te iz toga nastalu štetu nadoknaditi.

matisches Gedicht; 5. Der Traum, Scherzspiel in 2 Arten — »Reiserouten durch Deutschland und die angrenzenden Länder u. s. w. Wien 1864, Wenedikt 16°) — sein neuestes »alphabetisch geordnetes naturhistorisches Bildermuseum«, das in Prag 1843. bei Sandtner zu erscheinen begann, ist Torso geblieben und nicht über die erste Lieferung des ersten Bandes (Aa.-Aff mit 4 lithograf. Tafeln) herausgekommen« Biographischen Lexikon des Kaiserthum Oesterreich Von Dr. Constant. von Wurzbach Druck u. Verlag von des K. K. Hof- und Staatsdruckerrei.

I kasnije su još izlazili štampani katalozi ove knjižnice. Tako je izašao: Bücher-Verzeichniss der Leihbibliothek des Josef v. Platzer. Preis 10 Kr. C. M. Warasdin 1860. u 16-tini na 43 stranice. I ovdje se napominju neke ustanove ove biblioteke. Mjesečno se plaća 50 kr. a uložak je 2 for., a ako se uzmu po dvije sveske, plaća se 70 novč. a uložak iznosi 3 for. mjesečno. Onima, koji će uzimati po više knjiga, ili koji stanuju na selu, poći će se već u susret. Knjižnica se povećava neprestano novim i zanimljivim djelima obljubljenih pisaca. Umoljavaju se svi za čuvanje knjiga, jer će inače morati platiti primjerenu odštetu. U nedelju i na svetke popodne ne izdaju se knjige. Popis sadržaje samo njemačka djela i nešto prijevodne literature na njemačkom jeziku. Hrvatskih knjiga nema, dapače ni onih, koji su već u ono vrijeme bile izašle u Zagrebu, odakle je ta knjižnica nabavljena, ili u Varaždinu, gdje je već do onda izašlo nekoliko hrvatskih knjiga. Dapače u tom popisu nema ni onih njemačkih knjiga, koje su dotle izašle u Varaždinu kod Sangille, predšasnika Platzerova i kod samog Platzerova. U štampanom popisu zastupani su ovi glavniji pisci: Balzac, Blumnhagen, Breier E., koji je bio Varaždinac i njemački pisac, te je među inim napisao i nekoliko novela sa hrvatskim sadržajem, tako: Der Pandur i Das Kroatenmädchen, historische romantische Erzählung. Dalje slijedi: Bulwer, Campe, Chateaubriand, Conscience, Dumas, Eötvös, Flygar-Carlen, Feuillet, Gibbon, Göthe, Goldschmidt, Gutzkow, Heyne, Hoffmann, V. Hugo, Irwing, Klinger, P. Koch, Kooper, Kotzebue, Lafontaine, Marryat, Montepin, Saphir, Schiller, Schopenhauer, Wieland, i t. d. Prema tome se vidi kakav su literarni ukus imali tadašnji naši inteligenti, koji su bili u ono vrijeme svi skoro odgojeni u skroz njemačkom duhu.

Posudbenu knjižnicu je Jos. Platzer stariji prodao, jer mu ljudi nisu vraćali knjiga. Zanimljivo je, da je njegov sin Jos. Platzer ml. početkom osamdesetih godina kupio na dražbi kod jednog stečaja u Varaždinu jednu knjižnicu, gdje je bilo najviše knjiga iz njegove posudbene knjižnice.

Kupališna knjižnica broji do tri tisuće svezaka, većinom od stare Platzerove knjižnice, koja je i posebno katalogisirana. Platzerova knjižnica nalazi se i u posebnom ormaru, koji je starinske forme, vrlo masivan sa otvorenim policama, te tako dolazi lako prašina u te knjige, koje se radi njihove starine skoro nikako ne posuđuju. Taj ormar je načinjen na način, što imade otvorene police sa prednje i stražnje strane, koja je strana teško pristupačna, jer nema dovoljno prostora u dotičnoj sobi uprave, gdje je smještena biblioteka. Osim toga ormara postoji još jedan moderni i vrlo

praktični ormar, koji je načinio jedan ta-
mošnji majstor, gdje su smještene knjige
vrlo dobro i pristupačno. Katalog kupališne
knjižnice postoji, no taj je već zastarjeo i
nepotpun, te bi se cijela knjižnica morala
sasvim nanovo urediti. Imade tu mnogo
manjkavih djela i takovih, koji nisu apso-
lutno za sadašnju kupališnu publiku. Mnogo
od tih knjiga moglo bi se izlučiti i poklo-
niti u zagrebačku sveučilišnu knjižnicu ili u
zagrebačku nadbiskupsku knjižnicu, jer će
gdjekojeg literarnog historika možda ipak
zanimati. Nadalje bi trebalo cijelu knjižnicu
nanovo modernizovati, t. j. u prvom redu
katalogizirati. Za to bi trebalo jednog struč-
njaka i dosta vremena. Prvostolni kap-
tol zagrebački morao bi već toliko žrtvo-
vati, da se ta knjižnica uredi, kod toliko
velikoga broja posjetnika, koji će sada u
srednim prilikama sve više i više rasti, a
najviše, napokon, trebalo bi sad ovu knjiž-
nicu kroatizirati.

Iz pritužbene knjige u Varaždinskim Toplicama.

Iz prošlosti ovih toplica u novije vrijeme
imade još zanimljivih podataka. God. 1859.
boravio je u Varaždinskim Toplicama među
inim gostima i Ljudevit Farkaš pl. Vukoti-
nović, c. kr. predsjednik sudbenog stola u
Križevcima, koji je supotpisao jednu nje-
mačku pritužbu na upravu Varaždinskih
Toplica, te ujedno dodao još svoje opaske
na hrvatskom jeziku. U njemačkoj se pri-
tužbi ponajprije ističe, da bi se trebalo po-
brinuti za novogradnje, jer je velika osku-
dica na stanovima, te za opskrbu, koja bi
se morala staviti pod nadzor i monopoli-
zovati, te otvoriti više gostionica. Moralo
bi se paziti više na čistoću u gostionama,
parku i putovima, poglavito ljeti, jer imade
tamo mnogo prašine. Mnogo imade na pu-
tevim i na cesti kamenja, koje bi trebalo
također očistiti. Sve bi to trebalo danomice
čistiti i vodom polijevati. Općenita je osku-
dica na svježoj vodi za piće, pa bi se upra-
va i za to morala pobrinuti, za kupališne
goste i u najvećoj vrućini. U kupalištu nema
nikakvih zabava, osim sobe za biljar i gla-
sovir, a glasovir je sasvim neuporabiv, dok
je soba za biljar za vrijeme sezone iznaj-

mljena gostima. Moralo bi se dakle odre-
diti, da se ta soba ne iznamljuje, te bi tre-
balo nabaviti jedan dobar glasovir.

Vukotinović u svom hrvatskom dodatku
traži, da se u svaku sobu uvede zvon, jer
neki bolesnici ne mogu poći na hodnik i
tamo zvoniti. Treba red i veća čistoća na
zahodima, jer da to nije za čovjeka, koji je
ra bolji red naučen. Neki g. Baumgarten
dao je izvor krasne vode u Guščevcu obzi-
dati. Sad je sasvim propao, jednako kao
što i gospodska Švajcarija stoji pusta. Prije
su gosti tamo rado išli, da piju mlijeko, kavu
i dobru vodu, a sada je teško šta dobiti i
rema mjestanca, gdje bi se odličniji čovjek
sjeo. Sve kupelji okolo nas silno napreduju,
treba dakle i ovdje, da ne bude nazadak,
jer je sramota za našu zemlju i šteta za
vlasnika.*

U pritužbenoj knjizi nalazimo od 7. jula
god. 1864. pritužbu, da je ura na crkvenom
tornju za volju jednog kupališnog gosta bila
krivo poravnana, te da je tako među gostima
nastala velika zabuna, pa su kupališni gosti
oštro protestirali, da se takova šta može
u jednom kupalištu dogoditi, gdje se svi
gostovi i cijela okolica ravna po crkvenoj
uri.

Uprava kupališta je na to odgovorila, da
je bila prisiljena to učiniti, jer vrijeme po
uri nije bilo točno, te će ubuduće biti uvijek
o sličnom činu kupališni gostovi obaviješte-
ni unaprijed.

* Vukotinović je bio veliki ljubitelj pri-
rode i prirodoslovac. Sigurno je mnogo do-
lazio u Varaždinske Toplice, jer je u »Jahr-
buchu der k. k. geologischen Reichsanstalt«
od god. 1852. u trećem godišnjaku a u IV.
trimestru na str. 13. napisao sastavak: »Geo-
gnostische Skizze vom Warasdiner Teplitz
in Croatien« na četiri stranice, u kojem prik-
azuje sa geološke i geognostičke strane
Varaždinske Toplice i okolice, a spominje
i analizu vode po Halteru i stariju litera-
turu o Toplicama, tako raspravu od J. Tkal-
ca u »Berichte über die Mittheilungen von
Freunden der Naturwissenschaften« sv. 3.
p. 298, i od W. Haidingera u Sitzungsberich-
ten der Kaiserlichen Akademie der Wissen-
schaften, mathem. naturwiss. Classe, 1848,
2 sv. p. 237.

Dr. Franjo Bučar.